

Nota van reactie Ontwerp Omgevingsvisie Westerwolde

Milieudefensie Zuidoost Groningen		
Zienswijze	Beantwoording	Visie aanpassen?
<p><u>Sierteelt</u> We zijn blij dat u de intensieve teelten zo veel mogelijk wilt ontmoedigen. Wij zien dat het areaal dat gebruikt wordt voor sierteelt, met name de lelieteelt, groeit in het zuiden van de gemeente. Niet alleen direct naast NNN-gebied, maar ook direct naast woonerven. Ook al neemt het middelengebruik in deze teelt af, het is nog altijd aanzienlijk. De gevolgen voor de gezondheid van omwonenden en hun huisdieren, met name vanwege de mix van de gebruikte middelen, zijn onvoldoende bekend. De risico's zijn te groot. We vragen u om een krachtig ontmoedigingsbeleid van intensieve teelten, niet alleen in de nabijheid van natuur en woonkernen, maar zeker ook in de nabijheid van individuele woonerven en grasland van landbouwhuisdieren.</p>	<p>In paragraaf 5.3 van de Omgevingsvisie is al opgenomen dat de gemeente intensieve teelten zoveel mogelijk wil ontmoedigen. Hierbij wordt onder andere gekeken naar de gevolgen die deze teelten hebben voor de volksgezondheid. Dit beantwoordt naar ons idee uw vraag. Mogelijke ontwikkeling van beleid pakken we in samenwerking met de provincie op.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>
<p><u>Kringlooplandbouw</u> Het verheugt ons dat u het gedachtengoed van kringlooplandbouw omarmt. In paragraaf 5.2 lezen we dat u meent dat meststoffen goed zijn voor de landbouw en minder goed voor de natuur en dat hetzelfde geldt voor gewasbeschermingsmiddelen. De tegenstelling die u hier neerzet, hoort ons inziens bij het 'oude' denken over landbouw en natuur. Kringlooplandbouw beoogt deze tegenstelling juist te overbruggen. Kringlooplandbouw zoekt een duurzame inzet van meststoffen en een minimale inzet van gewasbeschermingsmiddelen, waardoor een grotere harmonie met de natuur tot stand komt. We verzoeken u om uw visie hierop aan te passen.</p>	<p>In de beschrijving van de natuurinclusieve landbouw ontbrak wat het wel beoogde te zijn t.o.v. huidige landbouwpraktijk. Dit is aangevuld zoals hiernaast is weergegeven.</p>	<p><u>5.2 Natuurinclusieve landbouw</u> Landbouw en natuur gaan op zich goed samen, maar het wringt ook. Met name waar de reguliere vormen van landbouw grenzen aan natuur. Die vorm van landbouw en natuur vragen vaak verschillende grondwatercondities en meststoffen zijn goed voor de landbouw en minder goed voor de natuur. Hetzelfde geldt voor gewasbeschermingsmiddelen.</p> <p>Het realisatieplan van de visie van het rijk zet in op natuurinclusieve landbouw in Noord-Nederland. Deze vorm van landbouw die onder andere werkt met duurzame inzet van meststoffen en een minimale inzet van gewasbeschermingsmiddelen past heel goed in de overgang van de intensievere landbouw naar het kwetsbare Nationale Natuurnetwerk (NNN). De gemeente ziet de afspraken die zijn gemaakt bij de begrenzing van het NNN (voorheen ecologische</p>

		Hoofdstructuur) als vertrekpunt en wil voortborduren op de afspraken en ontwikkelingen die voortvloeien uit de uitwerking van de Regiodeal Natuurinclusieve landbouw in het gebied Westerwolde..
--	--	--

Landschapsbeheer Groningen		
Zienswijze	Beantwoording	Visie aanpassen?
<p><u>Beheer landschapselementen</u> Beheer van landschapselementen is essentieel om de identiteit van het landschap (onderlegger van de gehele Omgevingsvisie) te behouden. Het lijkt ons zinvol om 'beheer' op te nemen in de visie. Beheer van landschapselementen is iets anders dan het algemene groenbeheer: landschapselementen vertegenwoordigen een cultuurhistorische waarde en bepalen de identiteit van het gebied. Daarom is het raadzaam ze te benoemen in de Omgevingsvisie. Voorbeelden van landschapselementen in Westerwolde zijn houtwallen, houtsingels, steilranden (van essen), poelen en vennen.</p>	<p>De visie is doorspekt met de waarde van het landschap. Als wordt gesproken over behoud en ontwikkeling daarvan, dan heeft dit betrekking op landschapselementen zoals u die benoemt. Beheer is een essentieel onderdeel van het behoud ervan. Hiernaast is aangegeven hoe en waar deze nadere duiding is opgenomen.</p>	<p>Grofweg kan het gebied worden opgedeeld in een centraal deel, bestaand uit de Ruiten Aa met zijn aangrenzende natuurgronden. Samen met het omringende karakteristieke landschap in landbouwgebieden vormen zij de gouden eieren van Westerwolde die we koesteren. Grenzend aan de natuurgebieden hebben we een overgangszone met natuurinclusieve landbouw voor ogen. In het overige deel overheerst het landbouwkundig gebruik. Vrijwel overal valt dit samen met karakteristieke landschappelijke waarden die we met beheer, behoud en ontwikkeling veilig willen stellen. Voorbeelden daarvan zijn houtwallen, houtsingels, steilranden (van essen), poelen en vennen.</p>
<p><u>Klimaatakkoord</u> In het nationale Klimaatakkoord zijn afspraken gemaakt over uitbreiding van bos en bomen in landschap. Dit wordt verder uitgewerkt in de Bossenstrategie van het Rijk en de provincies. Naast uitbreiding van bos is hierin ook veel aandacht voor herstel en versterking van landschapselementen. De provincie Groningen is bezig samen met gemeenten, TBO's en agrarische collectieven e.a. de mogelijkheden voor bosuitbreiding te inventariseren i.h.k.v. het programma Bos en Hout, waarbij ook Landschapsbeheer Groningen nauw bij betrokken is.</p>	<p>Wij waarderen uw activiteiten en die van de provincie op het gebied van bos en landschap. Bos is net als de open landschappen belangrijk in onze gemeente. Wij werken mee met het Programma binnen de kaders van het landschapshistorisch profiel van onze gemeente. De landschapstypes op het zand, de klei en het veen zijn hierin richtinggevend.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>
<p><u>Herstel landschapselementen</u> Het herstel van landschapselementen moet</p>	<p>De gemeente Westerwolde heeft inmiddels het landschapsconvenant van de provincie Groningen</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

<p>onderdeel zijn van de visie op het landschap. Door verdwenen elementen te herstellen, worden cultuurhistorie, ecologie en leefbaarheid versterkt. Dit sluit naadloos aan op het Landschapsconvenant (welke in 2019 als eerste van de Groninger gemeenten is ondertekend door de gemeente Westerwolde). Citaat uit de gedeelde doelstelling van de ondertekenaars: 'de partijen werken aan een gebiedsgerichte aanpak voor de uitvoering van het beheer, het herstel en de ontwikkeling van het landschap vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid, die van alle partijen een bijdrage en onderlinge samenwerking vraagt, met als doel het landschap van Groningen, zijn identiteit en waarde voor mens en natuur minimaal te behouden en waar mogelijk te versterken'.</p>	<p>ondertekend. Daarmee verbindt de gemeente zich aan landschapsbeheer, -behoud, en –ontwikkeling. De komende jaren na de afronding NNN en EHS op de agenda blijft staan. De gemeente participeert in de werkgroep waarin ook terreinbeheerders en provincie zijn vertegenwoordigd. De werkgroep doet voorstellen voor herstel- en beheeractiviteiten. Afhankelijk van de voorstellen zal politiek-bestuurlijk worden bepaald in hoeverre de gemeente hierbij actief is betrokken.</p>	
<p><u>Betrokkenheid bewoners bij beheer landschap</u> Bewoners van de gemeente kunnen heel goed betrokken worden bij het beheer van hun landschap. De Omgevingsvisie is ons inziens een goed instrument om hierop te sturen. Een voorbeeldproject in het Gorecht (omgeving Haren, Glimmen, Onnen) is 'Gebiedsaanpak landschap Gorecht'. Bewoners, vrijwilligers, mensen met afstand tot de arbeidsmarkt, scholen etc. worden betrokken bij landschapsonderhoud, door onder begeleiding van Landschapsbeheer Groningen houtwallen, meidoornhagen, poelen en dobben in het landelijk gebied te beheren. Deze aanpak past naadloos in de uitwerking van het Landschapsconvenant.</p>	<p>Uitvoering van het landschapsconvenant kan op deze manier invulling gegeven worden. We zien beheer van het landschap uitgevoerd worden door verschillende groepen zoals bewoners, agrariërs, onze eigen dienst, de terreinbeheerders etc.. Per project of per voorstel zal worden gezien hoe partijen kunnen participeren.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>
<p><u>Landschapsgidsen</u> Uitwisseling van kennis over landschap en cultuurhistorie is een belangrijk middel om betrokkenheid van bewoners te vergroten en hen te stimuleren mee te werken. Landschapsbeheer Groningen heeft in het verleden in samenwerking met het IVN het project 'Landschapsgidsen'</p>	<p>De gemeente onderschrijft het belang van kennisoverdracht over het landschap en stimuleert dat van harte. Wij focussen ons echter niet op één specifieke groep die dat hier binnen Westerwolde kan of gaat doen. De gemeente ziet hiervoor primaire een taak weggelegd bij de terreinbeheerders en organisaties die actief zijn op het snijvlak van natuureducatie en publieksvoorlichting. .</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

uitgevoerd. In Westerwolde is nu nog een actieve club landschapsgidsen.		
---	--	--

Vereniging van Eigenaren van Bungalowpark de Barkhoorn		
Zienswijze	Beantwoording	Visie aanpassen?
<p>Verblijfsrecreatie</p> <p>In de OOW is in paragraaf 5.7.2 Verblijfsrecreatie (B&B en parken/terreinen) in de tweede alinea het volgende opgenomen:</p> <p>We zien de recreant graag komen en zetten daarom in op een breed aanbod aan verblijfsmogelijkheden. Belangrijk daarbij is dat de aard en omvang passen op de plek waar de bedrijfsmatige activiteit plaatsvindt en dat de accommodatie wordt gebruikt waarvoor deze is bedoeld. Als accommodaties namelijk worden gebruikt voor (semi)permanente bewoning dan zijn deze niet beschikbaar voor de recreant die we zo graag hier willen hebben om de economie buiten het onderkomen te stimuleren. Voorbeelden van waar dit speelt zijn Parc Emslandermeer en de Barkhoorn.</p> <p>In de laatste zin van deze alinea zijn voorbeelden opgenomen van -kort gezegd- accommodaties waarin sprake is van (semi)permanente bewoning waardoor deze accommodaties niet beschikbaar zijn voor de recreant. Als voorbeeld van waar dit speelt wordt o.m. "de Barkhoorn" genoemd. Nu draagt in Sellingen het openluchtwembad de naam "de Barkhoorn", net als het openluchttheater, één van de campings en natuurlijk Bungalowpark de Barkhoorn aan de Lageweg (hierna: het bungalowpark). Niet duidelijk is op welke accommodatie(s) de OOW ziet. Voor zover de zienswijze betrekking heeft op het bungalowpark merk ik het volgende op:</p> <p>Sinds begin 2016 mogen de bungalows op het</p>	<p>In paragraaf 5.7.2. van de Omgevingsvisie wordt bungalowpark de Barkhoorn bedoeld. Enige jaren geleden is de bestemming van het bungalowpark de Barkhoorn veranderd van recreatiewoningen in woningen met bestemming wonen. Dat is wat we in de toekomst nu juist niet willen. Daarom wordt dit voorbeeld aangehaald. Terreinen met een recreatieve functie zijn er om recreanten te huisvesten zodat we in onze gemeente een bloeiend recreatie en toerisme kunnen hebben wat de economie stimuleert.</p>	<p>We zien de recreant graag komen en zetten daarom in op een breed aanbod aan verblijfsmogelijkheden. Belangrijk daarbij is dat de aard en omvang passen op de plek waar de bedrijfsmatige activiteit plaatsvindt en dat de accommodatie wordt gebruikt waarvoor deze is bedoeld. Als accommodaties namelijk worden gebruikt voor (semi)permanente bewoning dan zijn deze niet beschikbaar voor de recreant die we zo graag hier willen hebben om de economie buiten het onderkomen te stimuleren. Een voorbeeld van waar dit speelt is Parc Emslandermeer. Bij bungalowpark Barkhoorn is inmiddels het permanent bewonen van recreatiewoningen gelegaliseerd waardoor deze woningen niet meer beschikbaar zijn voor de recreant.</p>

<p>bungalowpark permanent bewoond worden. Het Bestemmingsplan Buitengebied 2009 is in 2016 zodanig aangepast dat de bungalows, waarvan al vanaf het begin van de jaren 70 geen sprake was van kortdurende recreatieve verhuur, de “Wonen-I” bestemming gekregen hebben. Een afschrift van de toelichting op deze wijziging voeg ik als bijlage bij. Gelet op deze aanpassing van het Bestemmingsplan Buitengebied 2009, die het gevolg was van uitspraak van de Raad van State, is het opnemen van het voorbeeld van “de Barkhoorn” in de OOW onjuist en onzorgvuldig nu daarmee ook de suggestie wordt gewekt dat (ook) het Bungalowpark bedoeld wordt. Ik verzoek u dan ook om:</p> <p>a. Aan te geven welke accommodatie(s) bedoeld wordt en welke reden daaraan ten grondslag ligt;</p> <p>b. Het voorbeeld zodanig aan te passen dat duidelijk is dat hiermee niet het bungalowpark wordt bedoeld.</p>		
---	--	--

Vereniging Plaatselijk Belang Jipsingboertange		
Zienswijze	Beantwoording	Visie aanpassen?
<p><u>Leesbaarheid</u> De materie is voor buitenstaanders lastig. Het leest niet als een zelfstandig document door de vele verwijzingen naar andere documenten en informatiebronnen. Bewoners moeten goed ingelezen zijn om de omschreven visies op waarde te kunnen schatten.</p>	<p>Doel van de visie is in een beknopt en leesbaar document een perspectief te schetsen. Als wordt verwezen naar andere documenten en bronnen dan is de essentie van het document of de bron voor zover het betrekking heeft op de visie opgenomen. Daar houden we aan vast.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>
<p><u>Leefbaarheid en vitale kernen (pagina 13)</u> Hier wordt veel aandacht aan besteed. Dit thema valt of staat bij een actieve deelname door de bewoners. Kan de gemeente daadwerkelijk de bewoners in beweging krijgen? Zijn hier campagnes voor nodig?</p>	<p>Uw zienswijze richt zich op de actieve deelname of participatie van burgers. Deze visie is mede door actieve inbreng van bewoners tot stand gekomen. We willen bewoners, ondernemers en gemeenschappen blijven betrekken bij ontwikkelingen in de gemeente. We willen ze des te meer uitnodigen zelf initiatieven te ontplooiën en actief te worden. De gemeente kan daarin faciliteren of stimuleren.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

<p><u>Straling</u> Bij de kwaliteit van de fysieke leefomgeving (pagina 20) missen wij de straling van zendmasten. Onder andere staat in Jipsingboertange zo'n mast (www.gsmmasten.nl). Gezien de ontwikkelingen rond 5G netwerken is het van zeer groot belang om beleid en informatie over straling in ons woongebied op te nemen in deze omgevingsvisie.</p>	<p>In Nederland hebben we een netwerk van zendmasten dat een belangrijke speelt in ons dagelijks leven en zeker ook in onze veiligheid. We willen overal draadloos met elkaar in contact kunnen zijn en een noodsignaal kunnen uitzenden. De hulpdiensten moeten elkaar overal goed kunnen bereiken en we willen steeds geavanceerdere technieken kunnen gebruiken in ons dagelijks leven. Tot nu toe konden we volstaan met 4G technologie. De nieuwe technieken vragen steeds meer de 5G technologie. Hierover is nog veel onzeker. Uiteindelijk zal het netwerk zo moeten worden ingericht dat het geen of een zeer beperkt risico voor de volksgezondheid oplevert. Wat betreft de stand van de kennis van de mogelijke risico's gaan we uit van de informatie die we van het RIVM ontvangen.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>
<p><u>Jonge(ren)</u> Het woord 'jonge(ren)' komt in dit hele document 4x voor – zonder verdere concrete behandeling (pagina's 15, 15, 18 en 39). Tijdens het Ontwerpatelier (15 mei 2019) is door de deelnemers indringend aandacht gevraagd voor jongeren: wonen en werken. Wij zien het als een gemiste kans wanneer deze zo belangrijke doelgroep niet specifiek in deze visie wordt opgenomen.</p>	<p>De gemeente heeft beoogd een visie te maken voor iedere inwoner, jong en oud. Bij het thema wonen werken we aan de woningvoorraad door inbreiding met vervangingsnieuwbouw en beperkte extra nieuwbouw. Dit om met een kleiner wordende bevolking nieuwe leegstand zoveel mogelijk tegen te gaan. Bij de aanpassingen wordt waar mogelijk aangesloten op de behoefte in het gebied. Uit de ontwikkeling van de bevolkingsopbouw in de afgelopen 10 jaar is zichtbaar dat de grootte van de groep 20-35 jaar vrij constant is. Deze groep vindt blijkbaar een geschikte woning. De daling zit met name in de groep 0-19 jaar en 35-55 jaar. Gezinnen met de jeugd vertrekken. Wat de achterliggende reden is dat mensen vertrekken is ons niet bekend. Wat betreft werk stimuleren we bedrijvigheid die qua aard, omvang en locatie passen binnen Westerwolde. We willen faciliteren en op de juiste plekken de juiste voorzieningen aanbieden. Maar we laten niet bijvoorbeeld overal industrie ontstaan. We geven in de visie daaraan richting.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>
<p><u>Provincie</u> In de Omgevingsvisie Provincie Groningen wordt ingezet op techniek, duurzaamheid en energie. Waar worden deze uitgangspunten, met de focus op jongeren, meegenomen in dit concept Omgevingsvisie Westerwolde?</p>	<p>In onze Omgevingsvisie wordt wel degelijk ingezet op duurzaamheid en energie. Onze ambitie voor het energieneutraal zijn is hoger dan de landelijke ambitie. We willen het doel eerder halen. Dit doen we met zonneparken en kleine windmolens. Nu al wordt hard gewerkt aan het realiseren van grote zonneparken en worden initiatiefnemers</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

	<p>gefaciliteerd om nog meer parken te realiseren. Daarin loopt Westerwolde voorop. De techniek hangt daar mee samen. In samenwerking met Tennet wordt getracht een afdoende netwerk te realiseren in Westerwolde waar ondernemers met nieuwe ontwikkelingen op aan kunnen haken. Het is evident dat kennisontwikkeling, scholing en werk daaraan verbonden is, ook voor jongeren. En als het over de combinatie van techniek, duurzaamheid en energie in relatie tot jongeren gaat, dan kunt u zien dat zwaar wordt ingezet op de Nedersaksenlijn. Een cruciale ontwikkeling om jongeren vast te houden in Westerwolde en om een beter woon-, werk- en leefklimaat te ontwikkelen.</p>	
<p><u>Infrastructuur (pagina 38 e.v.)</u> De doorvoerroute N365 als verbindingsweg tussen Vlagtwedde en Bourtange wordt genoemd. Tijdens het eerder genoemde Ontwerpatelier is ook vermeld dat ook de Jipsingboertangerweg (tussen Jipsinghuizen en Kopstukken) overmatig gebruikt wordt door internationaal vrachtverkeer. Graag zien we deze opmerking terug in deze visie.</p>	<p>In de visie is aangegeven dat Westerwolde voor het hoofdtransport en zeker voor het vrachtverkeer inzet op behoud en versterking van de hoofdstructuur A7/ A31/ N366 i.c.m. de 408 in Duitsland die vrijwel geheel om ons gebied heen loopt. De N367 en N368 vormen de ontsluiting van Westerwolde in noord-zuid richting. Daar waar mogelijk ontmoedigen we gebruik van de N365 en alle overige doorgaande wegen in Westerwolde voor doorgaand transport in welke richting dan ook.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>
<p><u>Windmolenparken</u> Het woord 'windmolens' komt in dit hele document slechts 1x voor; zonder enige toelichting. In de media wordt er gesproken over grote en kleine windmolens in Westerwolde (o.a. bij Bellingwolde). Hoewel er vanuit de gemeente toezeggingen zijn gedaan dat er geen vergunningen worden verstrekt voor grote windmolens, maken wij ons zorgen over het feit dat windmolens in deze omgevingsvisie niet verder worden uitgewerkt. De gemeente Westerwolde staat niet negatief tegenover kleine windmolens. Waarom wordt hierover geen visie beschreven? Voor dit thema vragen wij ook dringend aandacht. Laat Westerwolde niet het gebied zijn dat voorziet in de energie voor de Randstad.</p>	<p>De gemeenteraad zet in haar visie rond duurzame energie in op zonneparken en kleine windmolens. Zij deed dit al vooruitlopend op de ontwikkeling van de Regionale Energiestrategie. De contouren van deze strategie beginnen zich af te tekenen. Volgend jaar is meer duidelijk wat de aard en omvang van de warmtetransitie is en welke opties voor Westerwolde haalbaar zijn om dit aan te pakken. Dit totale pakket zal worden beschouwd in een totaalvisie op de energie- en warmtetransitie. Deze zal worden opgenomen in de tweede versie van deze Omgevingsvisie die medio 2023-2024 wordt voorzien en die zoals er nu naar wordt gekeken, samen met het Omgevingsplan wordt ontwikkeld en tervisie wordt gelegd.</p>	<p>Blz 26, 3^e alinea: De gemeente heeft in een visie de keuze gemaakt voor energieopwekking met zonneparken en kleine windmolens. De gemeente biedt daarin kaders voor initiatiefnemers om aanvragen in te dienen. Als er een zonnepark komt, ...</p>

TenneT		
Zienswijze	Beantwoording	Visie aanpassen?
<p><u>Leveringszekerheid</u> Bij de Elektriciteitswet 1998 (de “E-wet”) is TenneT aangewezen als beheerder van het landelijk hoogspanningsnet, welke aangeduid is als vitale infrastructuur. Zij is daarmee verantwoordelijk voor een ongestoorde werking van dit net om daarmee de levering van elektriciteit zo goed mogelijk te kunnen garanderen.</p> <p>In dat kader is het optimaal beheren, onderhouden en veiligstellen van nieuw te realiseren en gerealiseerde assets ten behoeve van een ongestoorde ligging en aanwezigheid daarvan gedurende de gehele levensfase een zeer belangrijke kerntaak van TenneT. Uitgangspunt daarbij is dat deze vitale infrastructuur een gepaste bescherming verkrijgt en behoud in ruimtelijke plannen en besluiten die worden op-en vastgesteld voor zowel de onder- als bovengrond. Dit alles met als doel deze infrastructuur niet te verstoren en deze op een effectieve en efficiënte manier in stand te kunnen houden en beheren.</p> <p>Het bovenstaande brengt met zich mee dat TenneT u verzoekt om op een passende wijze rekening te houden met de aanwezigheid van deze bestaande vitale infrastructuur in uw visie en eventuele doorwerking naar het Omgevingsplan.</p> <p>Daarnaast dienen er de komende jaren diverse netuitbreidingen/wijzigingen plaats te vinden om de klimaatdoelstellingen te kunnen nakomen. Hiervoor is ruimte nodig, zoals een nieuw hoogspanningsstation op het Bedrijventerrein Zuid-Groningen.</p> <p>Wij verzoeken u om in de visie waar dat mogelijk is, deze (energie)projecten niet onmogelijk te maken.</p>	<p>Een goede energievoorziening is essentieel. Daarnaast zal met de energietransitie steeds meer gebruik worden gemaakt van elektriciteit als energiebron. Wij zien in dat licht het landelijk hoogspanningsnet als vitale infrastructuur welke in onze visie en toekomstig omgevingsplan de gepaste bescherming behoort te krijgen.</p> <p>Ook moet aanpassing van het hoofdnet mogelijk zijn om de energie- en warmtetransitie mogelijk te maken. Deze mogelijkheden willen we bieden, maar niet tegen elke prijs. In grote delen van onze gemeente verdraagt ons landschap geen nieuwe aanvullende hoogspanningsleidingen. Daar waar aan de randen reeds groot- en kleinindustrie aanwezig is wordt mogelijk een andere afweging gemaakt, maar zal het leggen van ondergrondse leidingen de primaire insteek zijn. Verder zien wij het onderbrengen van een nieuw hoogspanningsstation op het Bedrijventerrein Zuid-Groningen als een logische optie.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>
<p><u>Overleg</u> In uw Omgevingsvisie wordt gesproken over de</p>	<p>Wij gaan er van uit dat TenneT als stakeholder wordt benaderd als de Nedersaksenlijn van planidee of initiatief</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

<p>Nedersaksenlijn. Deze spoorlijn komt van Emmen naar Groningen.</p> <p>Wij verzoeken om ons vroegtijdig hierbij te betrekken vanwege de aanwezigheid van bestaande (en nog te realiseren) elektra-infrastructuur.</p> <p>Door ons hierbij te betrekken, kan een vroegtijdige afweging worden gemaakt of de aanleg ook technisch mogelijk en toelaatbaar is. Hierbij spelen o.a. beïnvloeding en afstand tussen hoogspanningsdraden en ondergrond een rol.</p> <p>U kunt voor het inplannen van een overleg een mail sturen naar toestemming@tennet.eu.</p> <p>Als laatste onder het kopje 'participatie' staat dat in nauwe samenspraak met o.a. stakeholders de Omgevingsvisie is vormgegeven.</p> <p>Ik ga er vanuit dat TenneT ook als een stakeholder is aangemerkt? Zo niet, dan worden wij graag hierbij betrokken.</p> <p>In de toegevoegde bijlage zijn situaties aangegeven die de leveringszekerheid en veiligheid (nadelig) van bestaande infra kunnen beïnvloeden en daardoor uitval kunnen veroorzaken. Grootschalig falen van het landelijk hoogspanningsnet kan leiden tot maatschappelijke ontwrichting. Aan het voorkomen daarvan draagt een goede publiekrechtelijke bescherming bij. Bij deze het verzoek om ontwikkelingen die de betrouwbaarheid en veiligheid van het functioneren kunnen schaden, pas toe te staan na een positief verkregen schriftelijk advies van TenneT.</p>	<p>over gaat naar de fase van verkenning van alternatieven.</p> <p>Bij de totstandkoming van deze visie heeft één van uw medewerkers aan de thematafel nuts infrastructuur deelgenomen. De informatie en ideeën die daar zijn opgehaald zijn betrokken in het ontwerpatelier.</p> <p>Ook in eventuele plannen die de energiehoofdstructuur raken zal uw organisatie worden betrokken.</p>	
<p><u>Overige informatie</u></p> <p>TenneT is bezig met beleid te formuleren omtrent hoogspanningsverbindingen in het kader van de Omgevingswet. We hopen een staalkaart binnenkort te hebben gerealiseerd en willen dit naar alle bevoegde gezagen in Nederland sturen. De staalkaart heeft tot doel een voorbeeldmodel te zijn dat concrete regels omvat waarmee het</p>	<p>Wij kijken met belangstelling uit naar de door en bij u in ontwikkeling zijnde staalkaart en ontvangen die graag.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

<p>hoogspanningsnet kan worden gefaciliteerd, maar zeker ook kan worden gereguleerd. Dat is te meer van belang, nu de samenleving vanwege energietransitie in toenemende mate afhankelijk wordt van (duurzaam opgewekte) elektriciteit die wordt getransporteerd via het landelijke hoogspanningsnet.</p>		
---	--	--

Natuur en Milieu Groningen		
Zienswijze	Beantwoording	Visie aanpassen?
<p><u>Bomen en bos</u> In het Klimaatakkoord (Den Haag 28 juni 2019) hebben Rijk, provincies en gemeenten onder meer overwogen: <i>'Uitbreiding bos en landschap. Door aanleg van extra bomen, bos- en natuurgebieden binnen en buiten het Natuurnetwerk Nederland, in de openbare ruimte, bij infrastructuur en op landbouwgrond wordt de CO2-vastlegging vergroot. Hierbij worden nationale parken en doelen voor onder andere biodiversiteit, ruimtelijke kwaliteit, verstedelijkingsopgaven en recreatie maximaal mee gekoppeld.'</i> en afgesproken: <i>'Uitbreiding bos en landschap</i> <i>g. Partijen (Rijksoverheid, provincies, gemeenten, waterschappen, infrabeheerders, landbouwers, grondeigenaren) benutten gezamenlijk kansen om het areaal bos en natuur, en aantallen bomen daarbuiten te vergroten. Zo zal VNG haar leden aanbevelen om te streven naar 1 % meer bomen per jaar op Nederlands grondgebied.</i> <i>h. Publieke en private terreinbeheerders verkennen samen met provincies actief de mogelijkheden voor nieuw bos binnen hun beheergebieden. Gedacht wordt aan een pakket aan extra bos van 6000 ha.</i> <i>i. Provincies en de andere partijen in het Klimaatakkoord ronden volgens de afspraken in het Natuurpact het Natuurnetwerk Nederland in 2027 af</i></p>	<p>De gemeente Westerwolde heeft een fors areaal bos, bosjes, struwelen, houtwallen en bomen langs wegen. Dat past bij het karakter van de gemeente. Wat we zien is dat deze bossen vaak weinig variatie kennen. Daar is winst te halen in de biodiversiteit. Meer variatie aanbrengen in de bossamenstelling qua bomen trekt een grotere variatie in overige flora en fauna aan. Hierop zetten we primair in om de biodiversiteit te vergroten. Als ondernemers of particulieren bossen willen aanplanten en daarmee het areaal aan bos en bomen vergroten dan juichen we dat toe.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

<p>en kiezen daarbij steeds voor klimaatlimste opties bij realisatie. Dat betekent dat in 2027 minimaal 80.000 ha nieuwe natuur wordt gerealiseerd; waarvan op 1 januari 2018 ruim 35.000 ha gerealiseerd is.</p> <p>k. Provincies en gemeenten regelen bij de herziening van hun omgevingsvisies in hun ruimtelijke beleid dat bij de realisatie van nieuwe wijken direct ook bos wordt gerealiseerd (én gefinancierd). Dit levert niet alleen een bijdrage aan de vastlegging van koolstof, maar ook aan de leefkwaliteit van bewoners.</p> <p>o. gemeenten in aanvulling daarop de potentie in beeld om bij nieuwbouwprojecten ten behoeve van klimaat en leefomgeving extra bos mogelijk te maken;'</p> <p>Er wordt in de komende tijd in Nederland 6000 ha extra bos aangeplant. De provincie Groningen onderzoekt de mogelijkheden en streeft naar een uitbreiding van het bos- en bomenareaal met ca. 950 ha. Met name in Westerwolde past het realiseren van grotere bossen goed in het landschapsbeeld en in het streven de toeristisch-recreatieve mogelijkheden te stimuleren. De kanskaart die de Provincie samen met de gebiedspartners heeft opgesteld (programma bos en hout, zie bijlage) biedt in de gemeente Westerwolde perspectief voor de uitbreiding van het bosareaal, bij voorbeeld aansluitend aan het NNN bij Jipsingbourtange en het ter Apelerbossen. Ook zien wij goede mogelijkheden voor bosontwikkeling rondom de Wollinghuizer visplas, De Bril, het Winschoterbos en rond de dorpen. Wij roepen u op deze kansen te benutten.</p>		
<p><u>Versterking NNN</u> Wij zijn blij te lezen in de visie dat u het Pagediep en de Mussel Aa als onlosmakelijk onderdeel van het watersysteem Westerwolde beschouwt. In de huidige situatie wordt het grootste deel van de</p>	<p>Na de uitvoering van de hermeandering van de Ruiten A ontstaat een uniek beekdal in een prachtig landschap. De beek loopt vervolgens in noordelijke richting als Westerwoldse Aa door een kleilandschap dat als gevolg van een ruilverkaveling die liep van 1947-1974 van een</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

<p>water van de Mussel Aa/Pagediep via het kanalsysteem afgevoerd. Dit is niet wenselijk. Wij vinden het daarom van belang dat wordt ingezet op het zoveel mogelijk vasthouden van gebiedseigen water in het beekstelsysteem. Het beekstelsysteem wordt hiermee verder geoptimaliseerd. Daarmee krijgt natuur, landschap en recreatie een impuls in dit deel van het stroomgebied van de Westerwoldse Aa.</p> <p>Er wordt nu gewerkt aan de uitvoering van de laatste “wagon” van de hermeandering van de Ruiten Aa. Dit project heeft veel opgeleverd. Natuur, landschap, recreatie hebben hier duidelijk van geprofiteerd. Wij vinden dat het gewenst is het hier niet bij te laten, maar te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om ook verder naar het noorden toe het watersysteem een meer natuurlijker karakter te geven. Ook daar zal natuur, landschap, recreatie, maar ook de landbouw, van kunnen profiteren.</p> <p>Vanaf Wedde naar het noorden begint het poldergebied en het boezemsysteem van de Westerwoldse Aa. De Westerwoldse Aa is hier rechtgetrokken tot een kanaal. De oude loop van de beek liep meer oostelijk door het gebied langs het vestingdorp Oudeschans. Het zou goed zijn als de gemeente in samenwerking met andere partijen, zoals waterschap Hunze & Aa's, zou onderzoeken welke mogelijkheden er zijn voor herstel van de oude loop van de Westerwoldse Aa. Dat kan van meerwaarde zijn voor verschillende functies:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Landbouw. Versterking van de landbouwstructuur in de regio. Deze kan door herverkaveling verder worden geoptimaliseerd. - Waterberging. Ten gevolge van klimaatverandering zal er in de toekomst meer ruimte nodig zijn voor het bergen van water. Door de oude loop van de Westerwoldse Aa te herstellen ontstaat een watersysteem met veel meer afvoer- 	<p>kleinschalig en natuurlijk naar grootschalig en bedrijfsmatig karakter is omgevormd. De Westerwoldse Aa is daarbij gekanaliseerd. Op dit moment zijn daar grote en kapitaalcrachtige bedrijven actief die tot de grootste van Nederland en grotere van Europa behoren. We begrijpen de wens vanuit de optiek van landschap en natuur, maar zien dat op dit moment moeilijk samengaan met het huidige gebruik.</p> <p>Mochten in de toekomst de provincie en het waterschap als primaire partijen in dit vraagstuk iets willen met de Westerwoldse Aa, hiervoor plannen ontwikkelen en deze ook in samenspraak met de omgeving omzetten in concrete inrichtingsplannen, dan zal de gemeente hierin zijn rol pakken. Onze rol zien wij nu als meedenker en uiteindelijk faciliterend in de vergunningverlening.</p>	
---	--	--

<p>en bergingscapaciteit.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Natuur. Realisatie van een deltabeek met langzaam stromend water en natuurlijke rietoevers. - Recreatie. Herstellen van "Oudeschans aan het water" waardoor de recreatieve aantrekkelijkheid wordt vergroot en Oudeschans bereikbaar wordt voor de recreatieve pleziervaart. 		
<p><u>Schaalvergroting in de landbouw</u> Behoud en stimulering van de werkgelegenheid is een belangrijk streven in uw visie. Daarbij constateert u terecht dat landbouw en landschap beide van grote economische waarde zijn voor uw gemeente. In de afgelopen decennia heeft een groot deel van de landbouwsector een forse schaalvergroting door gemaakt, waardoor de werkgelegenheid in de landbouwsector sterk is gekrompen. Daarbij kwam de landbouw meer en meer op gespannen voet te staan met behoud van landschappelijke waarden en biodiversiteit. Ook in de landbouwsector begint het besef door te dringen dat het niet verstandig is om door te gaan op de ingeslagen weg. Eind 2018 is de Rijksoverheid met een nieuwe visie op landbouw, natuur en voedselkwaliteit gekomen die de kringlooplandbouw als basis neemt. En ook u zet, voor een deel van het gebied, met name rond het NNN, in op stimulering van natuurinclusieve landbouw. Wij steunen dit streven van harte. In een groot deel van het gebied geeft u in principe ruim baan voor een verdere intensivering, rationalisering en schaalvergroting van de landbouw. Daarbij zal de werkgelegenheid in de agrarische sector in uw gemeente nog verder dalen. En zullen de landschappelijke en natuurlijke waarden, en daarmee de toeristische potenties van het gebied, nog verder onder druk komen te staan. Een extensivering van de landbouw biedt kansen op behoud van, en mogelijk een toename van, de</p>	<p>Wij delen uw mening niet waar het gaat om uw constatering dat wij in het deel waar landbouw en landschap samen gaan ruim baan geven voor een verdere intensivering, rationalisering en schaalvergroting van de landbouw. Ten eerste zijn wij van mening dat dat niet de ontwikkelrichting is die de overheid voorstaat in de ontwikkeling van het beleid en daarnaast geven wij in paragraaf 5.3 wel aan wat we willen.</p> <p>De schaalvergroting mag dan tot een kleinere groep daadwerkelijke agrariërs leiden. De keten echter waarin zij werken is nog steeds een sector van betekenis. Wij beogen met de inzet van de visie waar mogelijk binnen Westerwolde een slag in duurzaamheid en gezondheid te slaan.</p> <p>Verder zijn wij van mening dat we met onze inzet op het landschap een factor van betekenis kunnen zijn in de vrijetijdseconomie.</p> <p>Als in de Omgevingsvisie over natuurinclusieve landbouw wordt gesproken, willen we voor de beleidsontwikkeling en de praktische uitwerking aansluiten bij de ontwikkelingen die zich in de pilots van de Regiodeals voordoen.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

<p>werkgelegenheid in de agrarische sector. Maar biedt ook betere kansen voor een verdere toeristisch – recreatieve ontwikkeling. Wij verzoeken u zich hiervoor in te zetten in de gehele gemeente en niet alleen in en rond het NNN.</p>		
<p><u>Landbouw en stikstof</u> In verband met de 'stikstofcrisis' na de uitspraak van de Raad van State van 29 mei 2019 vraagt het Rijk van de lagere overheden om een gebiedsgerichte aanpak uit te werken, met name gericht op vermindering van de stikstofdepositie op gevoelige Natura 2000 gebieden. Ook versterking en mogelijk uitbreiding van Natura 2000-gebieden is daarbij in beeld. Het Rijk heeft daar geld voor toegezegd. Het enige stikstofgevoelige Natura 2000-gebied van de provincie Groningen, Lieftingsbroek, ligt in de gemeente Westerwolde. En verschillende stikstofgevoelige Drentse Natura 2000-gebieden liggen binnen de invloedssfeer van agrarische bedrijven in Westerwolde. Het ligt dan ook voor de hand dat uw gemeente, in nauwe samenwerking met de provincie, het voortouw neemt om te werken aan vermindering van de stikstofemissies uit de landbouw. Terecht wijst u op de grote verwevenheid van landbouw en landschap. Het zou volgens ons dan ook een gemiste kans zijn als simpelweg agrarische bedrijven worden opgekocht en verdwijnen. De natuurwaarden in het gebied (denk aan weide- en akkervogels) zijn daar ook niet bij gebaat. Beter kan gestreefd worden naar extensivering van de landbouw, natuurinclusieve landbouw, kringlooplandbouw en biologische landbouw. Wij denken dat er op dit moment kansen liggen om de landbouw in uw gemeente om te vormen tot een natuurvriendelijke en toekomstbestendige sector. Wij roepen u op om die kansen te benutten.</p>	<p>Het stikstofvraagstuk is al langere tijd actueel en sinds het begin van de zomer 2020 met het verschijnen van het advies van de commissie Remkes en de plannen van minister Schouten actueler dan ooit. Het is nog onduidelijk wat de definitieve keuzes daarin zijn. Wij verwachten in de tweede versie van de Omgevingsvisie van medio 2023/2024 concreter invulling te kunnen geven aan onze visie op het stikstofvraagstuk, zeker in relatie tot het Natura-2000 gebied Lieftingsbroek. Voor dit gebied hopen we dan ook een advies te hebben ontvangen van de Adviescommissie gebiedsgerichte aanpak Lieftingsbroek. Tot die tijd geven we richting met deze visie op landbouw en landschap en op natuurinclusieve landbouw.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

<p><u>Biodiversiteit</u> De gemeente Westerwolde is trots op het keurmerk Cittaslow. Met dit keurmerk wilt u zich onderscheiden door aandacht voor de leefomgeving, het landschap, streekproducten, gastvrijheid, milieu, infrastructuur, cultuurhistorische waarden en behoud van de eigen identiteit. U stelt de kwaliteit van leven voorop. Als plattelandsgemeente bent u zich er ongetwijfeld van bewust dat het in Nederland in het algemeen slecht gaat met de biodiversiteit. Landelijk is daarvoor het Deltaplan Biodiversiteit geschreven en dat krijgt nu ook een Groningse uitwerking. Dit richt zich vooral op de biodiversiteit op agrarische gronden en binnen het publiek bezit (denk vooral aan bermen, dijken, watergangen). Dit moet uiteindelijk zorgen voor een landschappelijke dooradering die ook kleinschaligheid in de hand werkt. Hier ligt een taak voor de gemeente, die past in uw streven de leefomgeving te verbeteren. Wij missen in uw visie expliciete aandacht voor stimulering van behoud en herstel van de biodiversiteit, met name buiten het NNN.</p>	<p>Een doel van de gemeente is het behouden en vergroten van de biodiversiteit. In paragraaf 4.9 van de Omgevingsvisie is opgenomen dat de gemeente het van belang vindt om de ecosystemen in balans te krijgen en te houden door bijvoorbeeld ecologisch bermbeheer. Die balans kan bereikt worden met versterking van de biodiversiteit. Daarnaast staat in deze paragraaf dat de gemeente streeft naar een grotere variatie aan bomen en struikpartijen in Westerwolde. Dit omdat dit een rijkere variatie aan insecten en de daarvan afhankelijke zoogdieren aantrekt. Ook dat kan de stabiliteit van de ecosystemen verhogen en daarmee bijdragen aan de biodiversiteit.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>
<p><u>Sierteelt</u> De lelieteelt en ook de teelt van bloembollen rukt op, ook in Westerwolde. Deze teelten gaan gepaard met een hoog gebruik van bestrijdingsmiddelen en grondwater, met schadelijke gevolgen voor bodem, water, milieu, volksgezondheid (blootstellingsonderzoek RIVM loopt nog) en biodiversiteit. Zelfs constateren wij dat steeds meer percelen grenzend aan het NNN in gebruik worden genomen voor de teelt van lelies en andere bolgewassen. Daarmee komt ook de biodiversiteit in het NNN onder druk te staan. We verzoeken u de mogelijkheden te onderzoeken om deze milieuonvriendelijke teelten in de nabijheid van het NNN en van de dorpen te</p>	<p>In paragraaf 5.3 Landbouw en landschap van de Omgevingsvisie is opgenomen dat de gemeente intensieve teelten zoveel mogelijk wil ontmoedigen. Hierbij wordt onder andere gekeken naar de gevolgen die deze teelten hebben voor de volksgezondheid. Indien teelten, waaronder sierteelten, veel schade toe kunnen brengen aan onder andere de volksgezondheid, zullen deze teelten worden ontmoedigd door de gemeente Westerwolde. Zoals in de visie reeds is opgenomen wordt onderzocht of en hoe hierover concrete regels kunnen worden opgenomen in het beleid. Wij delen uw mening dat teelten zoals lelies en bollen, meer algemeen, intensieve teelten, niet passen in gebieden grenzend aan het NNN.</p>	<p>Aansluitend op blz 30, 1e alienea toevoegen: ..... nauw met elkaar samenhangen en zijn verweven. Natuurinclusieve landbouw biedt geen ruimte voor intensieve teelten zoals onder andere lelies en bollen en die worden daarom ontmoedigd in dit gebiedstype.</p>

<p>ontmoedigen.</p> <p><u>Licht</u> U vindt duisternis één van de kernwaarden van Westerwolde. Wij zijn het daar helemaal mee eens. Toch streeft u alleen bij 'Natuur en landschap' en 'Natuurinclusieve landbouw' naar vermindering van de lichtemissie. Wij wijzen u er op dat rust en duisternis niet alleen toeristisch interessante waarden zijn, maar vooral ook van groot belang zijn voor de natuur. En wij zien, zowel in de agrarische wereld als bij MKB en industrie als in de open ruimte nog erg veel onnodige lichtuitstoot, die met vaak simpele middelen valt te beperken. Denk aan industriële verlichting die constant aan is, ook als er niemand werkt. Etalages van winkels om 3 uur 's nachts. Verlichting in ligboxenstallen die niet is afgeschermd en naar buiten schijnt. Verlichting op sportvelden en bouwplaatsen die van kilometers afstand zichtbaar is. Straatverlichting die slecht is afgeschermd op plekken waar nauwelijks iemand komt.</p> <p>Vaak zijn maatregelen als: beter afschermen, een tijdklok of een bewegingscensur al voldoende om veel lichtemissie te vermijden. Wij roepen u op om hiervoor in uw Omgevingsplan beleid op te nemen voor de hele gemeente.</p>	<p>Wij zien de kracht van de duisternis in Westerwolde en zijn het met u eens dat er het nodige te winnen is in de lichtemissies. Wij willen buiten de gebiedstypen 'Natuur en landschap' en 'Natuurinclusieve landbouw' niet verordenend optreden. In die delen willen we mensen en ondernemers ruimte geven en niet in de weg zitten. Dat neemt niet weg dat soms met eenvoudige maatregelen de lichtemissie flink kan worden beperkt. De gemeente beziet in de komende jaren hoe zij dit soort maatregelen kan stimuleren.</p>	<p>Blz 24, einde 4^e alinea: .....wil zij deze verstoring tegengaan en actief met de waarde duisternis aan de slag. Niet door verordenend op te treden maar vooral door in samenspraak met de betrokkenen te kijken hoe met eenvoudige maatregelen effectief de lichtemissie kan worden verkleind..</p>
<p><u>Klimaat en energie, circulaire economie</u> U wilt in vrijwel de gehele gemeente het gebied 'maximaal adaptief inzetten' voor 'klimaatadaptie en energietransitie'. Dit lijkt ons een goed streven, maar het is ons niet helemaal duidelijk wat u bedoelt.</p> <p>Zonneweiden en windturbines kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de energietransitie, dat neemt niet weg dat ze niet overal goed inpasbaar zijn in het landschap en op sommige locaties erg schadelijk kunnen zijn voor de natuurwaarden. Wij verzoeken u dit beleid nader uit te werken en te verduidelijken.</p>	<p>Wij hebben kennis genomen van uw reactie wat betreft klimaat en energie. Voor de energietransitie is in het beleid vooralsnog een keuze gemaakt voor zonneparken en kleine windmolens. Daarbij zijn gebieden aangewezen waar deze zonneparken mogen komen op basis van een landschapsanalyse. Tevens zijn voorwaarden gesteld aan de biodiversiteit en de inpassing.</p> <p>Overvloedige neerslag of juist een tekort eraan willen we door een slimme inrichting op een natuurlijke manier opvangen. We maken daarbij liefst geen gebruik van pompen of andere techniek die kan falen.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

<p>U wilt in het hele gebied 'Maximaal inzetten circulaire en gebiedseigen materialen'. Prima, wij zijn erg benieuwd naar de concrete maatregelen waarmee u dit streven vorm wilt geven. Wij vertrouwen er op dat u onze opmerkingen en aanbevelingen nadrukkelijk betreft bij het opstellen van de definitieve Omgevingsvisie.</p>	<p>Het beleid van circulariteit moet nog nader worden uitgewerkt. Dan zullen we ook concreter kunnen worden in onze maatregelen.</p>	
---	--	--

KNNV en IVN		
Zienswijze	Beantwoording	Visie aanpassen?
<p><u>Stikstof en gifstoffen</u> Uit monitoringsonderzoek, verricht door IVN Bellingwedde en IVN Westerwolde-Oldambt, is gebleken dat de dagvlinderstand enorm aan het afnemen is. In de afgelopen 7 jaar tijd bijna een afname van 50 % van de aantallen. Een viertal soorten die algemeen waren dreigt zelfs al binnen enkele jaren te verdwijnen (Bijlage 1). Het past bij de Europese wereldwijde daling aan aantallen en soorten die ook in Westerwolde ongetwijfeld al eerder dan 7 jaar geleden in gang was gezet. Oorzaken voor deze waarnemingen zijn een teveel aan stikstof, te lage grondwaterstanden en onnatuurlijk waterpeilbeheer, gif gebruik op de akkers maar ook in de bebouwde omgeving, grootschalige landbouw en natuuronvriendelijk maaibeheer van bermen, taluds, graslanden en weiden. Om van Westerwolde een bloeiende, boeiende en leefbare gemeente te houden en vooral ook te ontwikkelen zullen bovengenoemde oorzaken moeten worden aangepakt. De stikstofdeposities en het gebruik van gifstoffen zullen verminderd moeten worden. Hoewel de uitspraken van de RvS in stikstofcrisis gericht is op vermindering van stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden (Lieftingsbroek) blijkt dat ook andere gebieden sterk worden beïnvloed: vergrassing van bermen en taluds en van niet-</p>	<p>Deze visie wordt onder andere gedeeld in paragraaf 5.2 <i>Natuurinclusieve landbouw</i> van de Omgevingsvisie. Hierin staat onder andere dat de gemeente Westerwolde zich hard wil maken voor natuurinclusieve landbouw/ kringlooplandbouw. Daarbij zijn we ook realistisch in de zin dat het waterpeilbeheer niet de rol en taak is van de gemeente. Daar waar het het maaibeheer betreft, heeft u kunnen lezen dat de gemeente voor haar delen inzet op het natuurvriendelijk beheren van de groene ruimte om zo bij te dragen aan de biodiversiteit.</p> <p>Het stikstofvraagstuk is al langere tijd actueel en sinds het begin van de zomer met het verschijnen van het advies van de commissie Remkes en de plannen van minister Schouten actueler dan ooit. Het is nog onduidelijk wat de definitieve keuzes daarin zijn. Wij verwachten in de tweede versie van de Omgevingsvisie van medio 2023/2024 concreter invulling te kunnen geven aan onze visie op het stikstofvraagstuk,</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

<p>Natura 2000-natuurgebieden zoals het Engbert Drenthbos. Voor een aantrekkelijk en leefbaar landschap zijn bloeiende bermen en taluds onmisbaar. Wij vragen dan ook van u zich in te spannen om in samenspraak met provincie en landbouw de stikstofuitstoot uit de landbouw te verminderen. Een gezonde leefomgeving met hoge natuurwaarden is gebaat bij extensievere landbouw, zoals de biologische landbouw. Hier gaat de ontwikkeling van een rijk bodemleven hand in hand met bloemrijke graslanden en akkers waar akkervogels voldoende voedsel (o.m. insecten) vinden voor hun jongen. Door vermindering van de meststoffenlast zal ook de kwaliteit van het water toenemen met gezonder waterleven. In biologische vormen van landbouw zal voor gif (biociden) geen plaats meer zijn. Door de wijze van bedrijfsvoering zal Biologische landbouw ook bijdragen aan een drastische vermindering van geur-emissies.</p>	<p>zeker in relatie tot het Natura-2000 gebied Lieftingsbroek. Voor dit gebied werkt de Adviescommissie gebiedsgerichte aanpak Lieftingsbroek aan een advies. Tot die tijd geven we richting rond stikstofdepositie met onze visie op landbouw en landschap en op natuurinclusieve landbouw.</p>	
<p>Waterbeheer Veel planten, bijna 50 % is afhankelijk van het grondwater. Ten behoeve van de landbouw is het grondwater verlaagd en bovendien worden waterpeilen onnatuurlijk ingesteld. Het ligt dan ook voor de hand in uw visie aan te geven hoe en waar u van plan bent het waterbeheer meer in overeenstemming te brengen met de natuurlijke waarden die van nature bij het Landschap van Westerwolde horen. Vooral zijn er mogelijkheden rond de stuwwal(len) van Westerwolde en de bebouwde omgeving. In gesprekken met het waterschap kan verdere uitrol plaatshebben in de landbouwgebieden die nu nog veelal nog grootschalig zijn. Herstel van de Westerwoldse Aa vanaf Wedderbergen naar Oudeschans en verder kan eveneens bijdragen aan een aantrekkelijk landschap en verbetering van de waterkwaliteit.</p>	<p>Het waterbeheer, het peilbeheer en het daaraan gekoppelde grondwater zien wij primair als de verantwoordelijkheid van onze medeoverheid het waterschap. Zij leggen met peilbesluiten of waterbesluiten het peil of het oppervlaktewaterregime vast en proberen dat met het peilbeheer van het oppervlaktewater en de daaraan gekoppelde grondwaterstandregimes zo goed mogelijk te realiseren. Zij stemmen die besluiten af op het ruimtegebruik. Dergelijke besluiten doorlopen ook een inspraakprocedure zodat eenieder daar zijn mening over kan geven.</p> <p>Wat betreft de Westerwoldse Aa wordt u verwezen naar de beantwoording van een soortgelijke vraag van Natuur en Milieu Groningen.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>
<p>Sierteelt</p>	<p>In paragraaf 5.3 van de Omgevingsvisie is opgenomen dat</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

<p>Een groot punt van zorg, uit oogpunt van natuur, gezond bodemwater en slootwater alsmede gezonde wateren in de riviertjes, is de bloembollen- of sierteelt. Het bedreigt door het intensief toepassen van gifstoffen niet alleen de omgeving qua natuur maar ook de gezondheid van omwonenden en indirect ook die van de volksgezondheid vanwege het diffuse karakter van de verspreiding gifstoffen via de producten. Wij vragen u om in uw visie, en daarmee in de planvorming, op te nemen dat bollenteelt niet past bij het gezonde image dat Westerwolde uit wil stralen.</p>	<p>de gemeente intensieve teelten zoveel mogelijk wil ontmoedigen. Hierbij wordt onder andere gekeken naar de gevolgen die deze teelten hebben voor de volksgezondheid. Indien teelten, waaronder sierteelten, veel schade toe kunnen brengen aan onder andere de volksgezondheid, zullen deze teelten worden ontmoedigd door de gemeente Westerwolde. Zoals in de visie reeds is opgenomen wordt onderzocht of en hoe hierover concrete regels kunnen worden opgenomen in het beleid.</p>	
<p>Biodiversiteit Wij verzoeken u om alles in het werk te stellen om de biodiversiteit te behouden en te vergroten door de bovengenoemde oorzaken te benoemen in uw visie en uit te werken in daadwerkelijke planvorming. De inwoners van, en bezoekers aan Westerwolde mogen van u verwachten, omdat u eerst-verantwoordelijke bent, dat u bermen en taluds (evenals het waterschap) natuurvriendelijk beheert. Het vereist inspanning, niet alleen financieel maar ook aan menskracht omdat natuurbeheer ook detailbeheer is. Als voorbeeld kan dienen het beheersens van de Eikenprocessierups. Een ecologische aanpak waarin u werkt met gevarieerde bloemrijke bermen met (als het kan) voldoende struiken zal het de rups moeilijker maken zich te handhaven: de grotere biomassa schept ruimtelijke afstand en roofdieren als sluipwespen- en -vliegen kunnen zich beter ontwikkelen. In uw visie noemt u dit aspect en wij verzoeken u met klem hierop ook in te zetten in de planvorming.</p>	<p>Een doel van de gemeente is het behouden en vergroten van de biodiversiteit. In onze visie is dat onder andere zichtbaar in paragraaf 4.9 waar wij het belang ecosystemen in balans duiden en hoe wij daar met bijvoorbeeld ecologisch bermbeheer invulling aan geven. Daarnaast is daar aangegeven dat de gemeente streeft naar een grotere soortenvariantie bij de aanwezige bomen en struikpartijen in Westerwolde. Dit omdat dit een rijkere variatie aan insecten en de daarvan afhankelijke dieren aantrekt. Daardoor worden ecosystemen stabiel en krijgen uitwassen zoals de eikenprocessierups minder kans.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>
<p>CO2 Ook de CO2 problematiek raakt de gemeente. Om de CO2-stijging tegen te gaan zullen bossen worden aangelegd. In Westerwolde liggen kansen</p>	<p>De gemeente Westerwolde heeft een fors areaal bos, bosjes, struwelen, houtwallen en bomen langs wegen. Dat past bij het karakter van de gemeente. Wat we zien is dat deze bossen vaak weinig variatie kennen. Daar is winst te halen in</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

<p>bestaande bossen uit te breiden en het NNN te versterken. Tegelijkertijd kan de biodiversiteit worden vergoot. Hier liggen mooie kansen om de ruimtelijke kwaliteit een impuls te geven. Hier kan de toeristische sector van profiteren.</p>	<p>de biodiversiteit. Meer variatie aanbrengen in de boomsoorten en de ondergroei trekt een grotere variatie in overige flora en fauna aan. Hierop zetten we primair in. Als ondernemers of particulieren bossen willen aanplanten en daarmee het areaal aan bos en bomen vergroten dan juichen we dat toe.</p> <p>Ook in paragraaf 4.10 van de Omgevingsvisie staat dat de gemeente het doel heeft gesteld om de CO2-uitstoot drastisch terug te brengen door energieneutraal te worden in 2035. Dit onder meer door het realiseren van zonneparken en het stimuleren van het verduurzamen van woningen.</p>	
<p><u>Zonneparken</u> De ontwikkeling van zonnepanelenparken neemt een grote vlucht, ook in Westerwolde. In uw gemeente zouden ze alleen op landbouwgebied moeten worden gesitueerd, en niet in natuurgebieden. Daarbij zal rekening gehouden moeten worden met de ontwikkeling van natuurwaarden en waarbij tevens wordt vermeden dat ze een industriële uitstraling krijgen. Daarover zijn verscheidene rapporten geschreven, zoals "Zonneparken natuur en landbouw" WUR (2019). Maar ook zal onderzocht moeten worden in hoeverre er cultuur-historische waarden aanwezig zijn op de plek waar zo'n park wordt gepland. Denk hierbij aan kolken en dijken, en oude bewoningssites. Voor het bepalen</p>	<p>Voor het bepalen van geschikte plaatsen voor het ontwikkelen van zonneparken zijn in ons beleid de functie van een gebied en de landschapswaarden richtinggevend. Natuur is hierin niet uitgesloten. Bij elk park hechten we aan een goede landschappelijke inpassing en aandacht voor de biodiversiteit. Indien de zonneparken in agrarisch gebied worden gerealiseerd, wordt getracht een combinatie met voedselproductie te creëren.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>
<p><u>Licht</u> Wat betreft het aspect duisternis denken wij dat daar ook in Westerwolde nog een slag is te maken. Veiligheid is belangrijk. Het is meestal voldoende om de straat/stoep te zien. Meer licht dan nodig is zorgt er voor dat je vanuit de lichttunnel op straat de omgeving niet meer ziet. Dit vermindert de veiligheid. Voorts zijn bedrijven vaak onnodig (sterk) verlicht, ook in de donkere nacht. Wij vragen u om, daar waar dat voorkomt, met de bedrijven of het MKB in gesprek te gaan om maatregelen te bespreken.</p>	<p>In de visie staan we stil bij de kracht van donkerte in Westerwolde. Die donkerte koesteren we. Daar waar veiligheid in het geding is, is veiligheid leidend. Anders is voornamelijk duisternis richtinggevend in de keuzes. Wij kunnen ondernemers en bewoners niet dwingen verlichting te beperken. Dat neemt niet weg dat soms met eenvoudige maatregelen de lichtemissie flink kan worden beperkt. De gemeente beziet in de komende jaren hoe zij dit soort maatregelen kan stimuleren.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

<p>Fijnstof Het aspect fijnstof wordt in uw visie niet genoemd. Toch moet dat voor Westerwolde ook een punt van aandacht zijn. Verkeer en landbouwbedrijven, maar openhaarden dragen bij aan een slechte luchtkwaliteit. Op de dag van de dagtekening was de luchtkwaliteit in Sellingen en Vlagtwedde bijvoorbeeld onvoldoende. Wij verzoeken u dan ook in uw visie en planvorming het aspect fijnstof uit te werken.</p>	<p>In paragraaf 4.1 van de Omgevingsvisie wordt benoemd dat het Besluit kwaliteit leefomgeving van kracht is wanneer het onder andere gaat om luchtkwaliteit. In artikel 2.5 van het Besluit kwaliteit leefomgeving zijn de grenswaarden opgenomen die gelden voor fijnstof. Partijen worden verplicht om deze grenswaarden niet te overschrijden. Echter, in hoofdstuk 5 van de Omgevingsvisie is Westerwolde in verschillende gebieden opgesplitst. In paragraaf 5.1 en 5.2 van de Omgevingsvisie staat dat de lucht in de gebieden natuur, landschap en natuurinclusieve landbouw schoner dient te zijn dan de streefwaarde. Daarnaast is in paragraaf 5.3 van de Omgevingsvisie opgenomen dat de gemeente zich inzet voor natuurinclusieve landbouw / kringlooplandbouw. Natuurinclusieve landbouw / kringlooplandbouw richt zich onder andere op het verbeteren van gezondheidsaspecten (onder andere geur, fijnstof en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen).</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>
--	--	------------------------------------

Veiligheidsregio Groningen		
Zienswijze	Beantwoording	Visie aanpassen?
<p>Basisveiligheid In de gebiedsgerichte uitwerking van de thema's in hoofdstuk 5 wordt bij het kwaliteitsaspect Veiligheid nagenoeg overal "Basisveiligheid" als streefwaarde gesteld, waarmee dan de wettelijke normen bedoeld worden. Die wettelijke normen zijn uiteraard de basis, waarbij ons inziens door de gemeente wel een aantal keuzes te maken zijn over welke activiteiten (met bijvoorbeeld consequenties op thema's als Omgevingsveiligheid) u in specifieke gebieden wel of niet wilt toestaan of combineren. De ruimte die u straks in het Omgevingsplan krijgt om hier afgewogen keuzes in te maken vraagt op onderdelen om een concretere duiding op het niveau van de Omgevingsvisie. Dit geldt dan vooral op de plekken waar u behoefte heeft om de kwaliteit van de (woon)omgeving te beschermen, en op alle plekken waar in een afweging met</p>	<p>Voor de veiligheid is in de meeste gebieden gekozen voor het basisniveau. Wat we echter ook hebben opgenomen bij de beoordeling van de vestiging van bedrijven en het ontwikkelen ervan is de combinatie van locatie, aard en omvang. Past de aard van de ontwikkeling en de omvang die het krijgt op de korte en/of middellange termijn op de locatie die wordt beoogd? Past dat ook voor het aspect veiligheid? Of moet bij nieuwkomst van een bedrijf of bij verdere ontwikkeling van een bedrijf worden gezocht naar een andere locatie. Dat is de vraag die centraal staat bij elke ontwikkeling.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

<p>andere belangen (ruimtelijk, economisch, sociaal, milieu) veiligheid een rol speelt in de integrale afweging om te komen tot een keuze.</p> <p>We onderstrepen hier de integrale afweging als een van de hoofddoelen van de Omgevingswet en doen de suggestie om nu de beleidsmatige ruimte te nemen om straks in bijvoorbeeld het Omgevingsplan maatwerk te kunnen toepassen en desgewenst meer te doen dan u alleen te baseren op de wettelijke norm.</p> <p>We zien de kans om die integrale afweging te maken bij de volgende onderwerpen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De vestiging van ondernemingen mogelijk maken, daarvoor wilt u “het maximale doen”. Die integrale afweging zal ons inziens de vraag oproepen of alle soorten bedrijven in alle gebiedstypen (het gehele gemeentelijke grondgebied) de ruimte moeten krijgen zich te kunnen vestigen en daarbij alleen aan de wettelijke minimum (afstands)eisen moeten voldoen. <p>Zeker bij bedrijven die door hun installatie of opslag een BRZO of (nu nog) BEVI zijn, of bij bedrijven die net onder de norm voor BRZO of BEVI vallen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bedrijfsvestigingen waar incidenten leiden tot langdurige (rook)overlast of grote inzet van brandweervrijwilligers zijn hier nog een aanvullend onderwerp. - De Nedersaksenlijn is een interessante ontwikkeling op vervoersgebied, waarbij de optie om over deze lijn ook gevaarlijke stoffen te vervoeren hoogstwaarschijnlijk aan de orde komt en een eerste -procesmatige- keuze voor dit moment relevant is. 	<p>Dit is ook van toepassing op bedrijven die BRZO zijn of net onder de norm van BRZO zitten. Juist de trits locatie, aard en omvang biedt de mogelijkheid hierin een nadere afweging te maken.</p> <p>Bedrijven waar bij incidenten langdurig (rook)overlast kan voorkomen, hebben dit als extra aspect waarop de trits van toepassing is.</p> <p>De ontwikkeling, de doelen en het tracé van de Nedersaksenlijn moet concreter zijn, willen we uitspraken kunnen doen over het type vervoer dat daarover plaats gaat vinden of waarvoor hij geschikt gemaakt wordt.</p>	
---	---	--

<p>- De ongewenste effecten van krimp of leegstand op de brandveiligheid van woningen of bedrijven.</p> <p>- De gevolgen en risico's van (maatregelen n.a.v.) energietransitie en klimaatverandering, de eventuele uitval van vitale infrastructuur (elektra, data, telefonie, drinkwater) en de positie van kwetsbare groepen daarbij vragen mogelijk om extra beschermende maatregelen.</p> <p>- Bij de ontwikkelingen die u ziet bij evenementen in uw uitgestrekte gemeente leidt die integrale afweging ons inziens tot een werkproces met als eindpunt het bewust en bekwaam afwegen en aanvaarden van risico's. Die risico's worden in de huidige praktijk meestal impliciet aanvaard.</p> <p>- Bij het omgaan met alle ruimtelijke opgaven kunt u nu al een uitgangspunt kiezen in een verwijzing naar de kernwaarden voor veiligheid en de ontwerpprincipes voor een veilige omgeving.</p>	<p>Leegstand vinden wij onwenselijk zeker ook als het gaat om zaken zoals de veiligheid die daar mogelijk mee in het geding komen.</p> <p>Wij zien de relatie tussen de kwetsbare groepen en de vitale infrastructuur. In dat licht streven wij ernaar nieuwe vormen van wonen en zorg voor kwetsbaren zich (liever) niet in het buitengebied te laten ontwikkelen, maar deze te concentreren in de (grotere) kernen. Daar zijn vaak ook de noodzakelijke voorzieningen binnen handbereik.</p> <p>Wij delen uw mening dat bij evenementen afwegingen rond veiligheid niet impliciet maar expliciet dienen te worden gemaakt.</p> <p>Bij ruimtelijke ontwikkelingen zien wij veiligheid als een kernwaarde en een ontwerpprincipes.</p>	
<p>Bluswater De Omgevingswet verandert het wettelijk kader voor de beschikbaarheid van bluswater en de bereikbaarheid van locaties voor hulpdiensten. Gemeenten moeten/kunnen hierover in hun Omgevingsplan regels formuleren, waar deze regels nu nog op landelijk niveau bepaald worden. Met name de beschikbaarheid van bluswater, of het plaatselijk gebrek daaraan (de "Witte vlekken") zijn recent onderwerp van gesprek geweest in het Algemeen Bestuur van Veiligheidsregio Groningen. Ons inziens verdient dit onderwerp aandacht in de Omgevingsvisie, en daarnaast ook de aandacht bij alle ruimtelijke ontwikkelingen (toerisme, bedrijvigheid, water) om kansen te benutten en knelpunten op te lossen, of ze bewust te laten bestaan.</p>	<p>Het is goed dat dit aspect van de veiligheid onder de aandacht wordt gebracht. Het zal duidelijk zijn dat er in een uitgestrekt gebied, zoals dat van Westerwolde, witte vlekken zijn. Dat laat onverlet dat als er zich ruimtelijke ontwikkelingen voordoen kansen moeten worden aangegrepen. Dit om de beschikbaarheid van bluswater te vergroten en de bereikbaarheid voor hulpdiensten te waarborgen en waar mogelijk te versterken.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

<p><u>Omgevingsveiligheid</u> De Omgevingswet verandert ook het wettelijk kader voor Omgevingsveiligheid (nu nog Externe Veiligheid). Het lijkt ons zinvol om een verdiepend gesprek te hebben over Omgevingsveiligheid, vervoersassen, bedrijfsmatige activiteiten en kwetsbare groepen, om de afwegingen, kansen en (on)mogelijkheden helder te kunnen duiden bij bekende en onbekende risico's. Zodat vervolgens bestuurlijke keuzes op hoofdlijnen gemaakt kunnen worden.</p>	<p>Op het moment dat we actief met het Omgevingsplan aan de slag gaan, zullen in het participatietraject ketenpartners worden betrokken. Wat ons betreft is het wettelijk kader voor Omgevingsveiligheid daar onderdeel van.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>
---	--	------------------------------------

Provincie Groningen		
Zienswijze	Beantwoording	Visie aanpassen?
<p>Natuur In Westerwolde ligt het voornaamste stikstofgevoelige Natura 2000 gebied van Groningen, Lieftingsbroek. Het is van belang voor de realisering van de natuurdoelen dat de stikstofbelasting op het Natuur Netwerk Nederland (NNN) in de provincie afneemt. Eén van de speerpunten van het natuurbeleid in de provinciale Omgevingsvisie is het vergroten van de biodiversiteit. Wij ondersteunen dan ook de samenwerking in de gebiedscommissie Westerwolde, in overleg waarmee het NNN wordt ingericht. Ook moedigen we aan dat in de Omgevingsvisie wordt ingezet op een "hogere biodiversiteit". Een aandachtspunt is nog wel het thema lucht in de hoofdstukken natuur en landschap en natuurinclusieve landbouw, hiervoor is de streefwaarde: "schonere lucht dan basis". Volgens ons geeft deze streefwaarde nog onvoldoende aan dat er een flinke kwaliteitssprong moet worden gemaakt in de afname van stikstofbelasting om die "hogere biodiversiteit" te behalen. Wij adviseren om uw doelen op het gebied van stikstofafname duidelijker te verwoorden en ook</p>	<p>We begrijpen dat u gezien de waarde van het Natura2000-gebied Lieftingsbroek de streefwaarde voor de gebieden Natuur en landschap en Natuurinclusieve landbouw misschien niet concreet genoeg vindt. De discussie rond stikstofdepositie en streefwaarden is naar onze mening nog in volle gang. De Adviescommissie gebiedsgerichte aanpak Lieftingsbroek heeft de opdracht hierin meer inzicht te verwerven en te komen met adviezen hoe hieraan invulling te geven. Wij willen ons daarom op dit moment nog niet vastpinnen op een streefwaarde. Vraag is dan of dat de goede waarde is en hoe dit in de (nabije) toekomst te monitoren.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

de streefwaarde scherper te stellen.		
<p><u>Biodiversiteit zonneparken</u> Bij de ontwikkeling van zonneparken op landbouwgrond is volgens ons naast de landschappelijke inpassing ook de ecologische inpassing van belang. Zo kunnen hier kansen ontstaan voor de vergroting van de biodiversiteit. We adviseren u om in de passage over zonneparken in de Omgevingsvisie aandacht te besteden aan het leefgebied voor akkervogels, zoals vastgelegd op kaart 7 van de Omgevingsverordening. Een aanzienlijk deel van de landbouwgronden in Westerwolde maakt onderdeel uit van dit leefgebied.</p>	<p>Het beleid bij de inrichting van zonneparken op landbouwpercelen is gericht op een goede landschappelijke inpassing. Hierbij speelt ecologie vanzelfsprekend een rol. Bij het gebruik van landbouwkundige gronden voor zonneparken wordt aansluitend op het oorspronkelijke gebruik waar mogelijk landbouwkundig medegebruik gestimuleerd. De teelt van de blauwe bes is daarvan een goed voorbeeld. Daarnaast wordt met name aan de randen van de parken de ecologie gestimuleerd, bijvoorbeeld in de vorm van akkerrandenbeheer waar andere organismen zoals akkervogels weer van profiteren.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>
<p><u>Geluid</u> In de Omgevingsvisie wordt meerdere keren verwezen naar de rust en ruimte in het buitengebied van Westerwolde, wat ook tot uiting komt in het cittaslow keurmerk. In de provinciale Omgevingsvisie is een groot deel van Westerwolde aangemerkt als aandachtsgebied voor duisternis en stilte. Voor grote delen van het buitengebied van Westerwolde is de standaardwaarde als norm opgenomen. Deze standaardwaarden zijn gebaseerd op de algemene geluidnormen uit het activiteitenbesluit. Volgens ons bieden deze standaardwaarden voor het buitengebied van Westerwolde onvoldoende garantie voor de beoogde gebiedskwaliteiten op het gebied van geluid en stilte. Wij vragen u om in aansluiting met onze provinciale Omgevingsvisie, voor het grootste deel van uw gemeente lagere geluidswaarden dan de standaardwaarde op te nemen, ter bescherming van de gebiedskwaliteiten.</p>	<p>Wij zien de kracht van de stilte in Westerwolde en zijn het met u eens dat er het nodige te winnen is op het vlak van geluidsemisies. Wij willen in het buitengebied echter niet verordenend optreden. In die delen willen we mensen en ondernemers ruimte geven en niet in de weg zitten. Dat neemt niet weg dat we het gesprek met u willen aangaan rond dit aandachtsveld. Wat zijn de consequenties van een dergelijke aanwijzing voor de bestaande ondernemers en anderen die in de toekomst activiteiten willen ontplooiën? Wellicht dat uw ontwikkeling van een nieuwe Omgevingsvisie voor de provincie hiervoor een natuurlijk moment is.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>
<p><u>Water</u> In de Omgevingsvisie is geen aparte paragraaf over</p>	<p>In de Omgevingsvisie is in paragraaf 5.9.2. expliciet ingegaan op drinkwater en industrieel water. Verder is in paragraaf</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

<p>water opgenomen. Wij vragen expliciet om in te gaan op de volgende thema's uit de provinciale Omgevingsvisie: oppervlaktewater, diepe plassen en zwemwater. Deze thema's zijn aangeduid op kaart 6 van de provinciale Omgevingsvisie. Een aandachtspunt is bijvoorbeeld de ontwikkeling en kansen voor waterberging bij de Ruiten Aa.</p>	<p>5.9.3 ingegaan op samenwerking in de waterketen en het op een zoveel mogelijk adaptief en natuurlijke wijze opvangen van klimaatinvloeden.</p> <p>De verantwoordelijkheid voor het stellen van eisen aan oppervlaktewater, diepe plassen en de ontwikkeling en kansen voor waterberging in de Ruiten Aa liggen in hoofdzaak bij het waterschap. Daar waar wij eigenaar van een oppervlaktewater(lichaam) zijn, zullen wij ons aan de door de beheerder gestelde vereisten houden. Verder zullen wij als het de ontwikkeling van waterberging betreft in aansluiting op planvorming van het waterschap onze rol als vergunningverlener pakken.</p>	
<p><u>Mobiliteit</u> In de passage over mobiliteit wordt nog geen aandacht besteed aan het verduurzamen van de infrastructuur en mobiliteit. In de regio worden hierin de nodige stappen gezet, onder meer door agendering in het Verkeer- en Vervoerberaad Groningen en door verduurzaming mee te nemen in het Regionaal Mobiliteitsplan. Wij adviseren de Omgevingsvisie op dit punt aan te vullen.</p>	<p>Verduurzaming van de infrastructuur en mobiliteit betekent voor ons balans tussen het vervoer via de weg, het spoor, het water en de lucht. Westerwolde is een uitgestrekte en dunbevolkte gemeente. Helaas zijn onze inwoners door een beperkt (rendabel) openbaar vervoer voornamelijk aangewezen op de auto. Daar waar mogelijk stimuleren wij het gebruik van elektrische auto's door het uitrollen van een laadpalennetwerk in de gemeente. Het gebruik van dit soort auto's is in onze gemeente is nog beperkt. Dit mede omdat veel van onze inwoners dit financieel niet kunnen dragen. De sleutel voor de belangrijkste mogelijkheid om onze mobiliteit te verduurzamen heeft u in handen. In onze visie zetten wij in op ontwikkeling van de Nedersaksenlijn voor het vervoer van personen, grondstoffen, eind- en halfabrikaten etc. Realisatie van deze lijn zou een grote impuls geven aan de verduurzaming van onze infrastructuur en ,mobiliteit. In het ontwikkelen van die lijn heeft u als provincie een sleutelrol. In aansluiting op alle lokale initiatieven en de gegenereerde energie verwachten wij van u dat u de Nedersaksenlijn met stip op de agenda van de provincie zet en bij het Rijk onder de aandacht brengt. Zo helpt u ons niet alleen in de verduurzaming van het vervoer. Deze lijn heeft een structuurversterkend karakter voor onze economie, geeft een krachtige impuls aan de leefbaarheid in Westerwolde, maakt het mogelijk te studeren in Groningen of andere steden en toch in Westerwolde te blijven wonen en hopelijk te werken in deze regio. Dat hebben we nodig om de krimp</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

	om te buigen.	

LTO Noord		
Zienswijze	Beantwoording	Visie aanpassen?
<p>Landbouw</p> <p>In hoofdstuk 2 van de omgevingsvisie is beschreven dat de landbouw wordt gezien als een belangrijke bouwsteen in de ontstaansgeschiedenis van de gemeente Westerwolde. Bij de gebiedsindeling vinden we deze kwaliteit als zodanig ook terug. In hoofdstuk 3.3 wordt een opsomming gegeven van factoren die de leefbaarheid binnen de gemeente bepalen. Echter, kijkend naar het aspect 'kwaliteit van de leefomgeving' worden groen, water en natuur (naast cultuurhistorie, monumenten en architectuur) gezien als de belangrijkste factoren, landbouw wordt helaas niet genoemd. LTO Noord pleit er nadrukkelijk voor om landbouw ook te benoemen als bepalende factor en het begrip 'groen' bij 'natuur' onder te schuiven. Daarnaast is het wenselijk om ook toetsingscriteria op te stellen voor de kwaliteit van de leefomgeving. Het moet duidelijk zijn waar aan wordt getoetst. De landbouw moet net als alle andere initiatiefnemers ook aangeven of en op welke wijze de omwonenden geïnformeerd zijn over de aanvraag.</p>	<p>De kwaliteit van de leefomgeving is een ruim begrip. In de context waarin het in paragraaf 3.3 wordt gebruikt, kan het geduid worden als een gezonde stedelijke omgeving met water en groen en een landelijk gebied met een rijk landschap met daarin verschillende vormen van landbouw en natuur. De kwaliteit wordt daarnaast mede bepaald door een gevarieerde bebouwing, onze rijke cultuurhistorie, de monumenten en de architectuur.</p>	<p>Hieronder is bij punt 4 de voorgestelde aangepaste tekst weergegeven.</p> <p>Leefbaarheid wordt daarin bepaald door een samenspel van verschillende factoren:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Fysiek gezond zijn: fitheid en gezondheid, sportvoorzieningen en -verenigingen, goede gezondheidscentra. 2. Lekker in je vel zitten en prettig wonen: goed voelen, prettige passende woonruimte in prettige buurt. 3. Je kunnen ontplooiën: bereikbare scholen, persoonlijke ontwikkeling in kennis en vaardigheden, diversiteit in personen en culturen. 4. Kwaliteit van de leefomgeving: Groen, water, bebouwing, natuur, landbouw, maar ook cultuurhistorie, monumenten, architectuur etc. 5. Mee kunnen doen: laagdrempelige en toegankelijke ontmoetingsplekken, voldoende laagdrempelige en toegankelijke activiteiten in de buurt. 6. Praktisch dagelijks functioneren: mobiliteit en digitale en fysieke bereikbaarheid, goede infrastructuur voor ondernemers, dagbesteding, werk hebben.
<p>Milieuaspect geur</p> <p>In paragraaf 4.5 wordt ingegaan op het milieuaspect geur. Aangegeven is dat er voor geur voorschriften zijn opgenomen in de vergunningen en dat klachten rondom dit aspect voornamelijk te</p>	<p>In de ontwerpvisie is per abuis een wat eenzijdige benadering van geuroverlast opgenomen. Dit passen we aan met de hiernaast vermelde tekst.</p> <p>Net zoals u bij de ontwikkeling van de Omgevingsvisie</p>	<p>4.5 Geur</p> <p>In de fysieke leefomgeving ruiken we van alles. Deze geur kan allerlei oorzaken hebben en overlast veroorzaken. ~~In verleende vergunningen zijn voorschriften opgenomen~~</p>

<p>maken hebben met agrarische activiteiten. Zoals het nu in de tekst wordt beschreven, kan worden geïnsinueerd dat agrariërs niet aan de vergunningsvoorschriften voldoen. Dat er incidenteel klachten zijn omtrent geur, wil nog niet zeggen dat de boer dan ook werkt in strijd met de vergunning. Bij rioolwaterzuiveringsinstallaties zou dit dus blijkbaar ook kunnen gaan plaatsvinden, maar dat wil nog niet zeggen dat de waterzuiveraar in strijd handelt met zijn vergunning. Graag ziet LTO Noord dat deze indirecte koppeling uit de tekst wordt gehaald.</p> <p>Daarnaast, is het bekend welke instructieregels hiervoor gaan gelden? De definitie van het te beschermen object verandert met de ingang van de Omgevingswet. Is het bekend of de gemeente agrarische gebouwen geurgevoelig in het omgevingsplan heeft vastgelegd of gaat vastleggen? Dit, omdat de gemeente namelijk mag afwijken van minimumafstanden.</p> <p>In het conceptplan wordt gesproken over het opnemen van geurregels (bebouwingscontour geur) in het omgevingsplan. Het bepalen van geurbeleid hangt samen met instructieregels. Deze regels zijn nogal ruim interpreteerbaar. LTO Noord wil bij het opstellen van het geurbeleid graag meedenken, zodat we niet achteraf voor onuitvoerbare maatregelen komen te staan.</p>	<p>betrokken bent geweest, zal ook voor het participatietraject rond het Omgevingsplan te zijner tijd de LTO worden benaderd.</p>	<p>~~rond geur~~. Dat maakt dat er binnen Westerwolde incidenteel klachten zijn over geur. Dat kunnen particuliere situaties zijn maar het kan ook het gevolg zijn van bedrijfsmatige activiteiten. In dat laatste geval zijn veelal in verleende vergunningen voorschriften opgenomen rond geur. Aan de hand van deze voorschriften kan worden getoetst of de geur daadwerkelijk als overlast aangemerkt moet worden.</p>
<p><u>Klimaatverandering</u> In paragraaf 4.10 wordt in een paar algemene bewoordingen een onheilspellend klimaatbericht neergezet. Verderop in deze paragraaf wordt aangegeven dat klimaatverandering niet zomaar ontstaat en daarnaast dat broeikasgassen zorgen voor de opwarming van de aarde. Het lijkt LTO Noord niet verstandig om dergelijke uitspraken in een omgevingsvisie te plaatsen. Te meer, omdat nog lang niet duidelijk is wat er daadwerkelijk aan de hand is aangaande deze problematiek en welke</p>	<p>Wij zijn het met u eens dat de processen die invloed hebben op de klimaatverandering complex zijn. Wel bouwen we voort op de over het algemeen aanvaarde kennis dat broeikasgassen leiden tot opwarming van de aarde en daarmee bijdragen aan de klimaatverandering. Ook in de landbouw komen broeikasgassen vrij. Het is geenszins onze bedoeling hiermee de landbouw in een bepaalde richting te duwen. We volgen het landelijk en provinciaal beleid. Ook als dat gevolgen heeft voor de huidige akkerbouw en veeteelt. De stresstest is voor Westerwolde inmiddels afgerond. Zodra</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

<p>complexe processen hierop invloed uitoefenen. LTO Noord hoopt ook niet dat dit een vrijbrief zal zijn om de landbouw een gewenste richting op te duwen waarbij geen plaats meer is voor reguliere akkerbouw en veeteelt. Aangegeven is dat stresstest 2019 uitkomsten moet bieden voor keuzes die dan mogelijk moeten worden genomen. Graag wil LTO Noord inzage krijgen in de uitkomsten van deze eenmalige stresstest.</p>	<p>deze wordt aangeboden aan de gemeenteraad kunt u hiervan kennis nemen.</p>	
<p><u>Klimaatakkoord landbouw</u> In paragraaf 4.11 wordt aangegeven dat een duurzamer voedselassortiment nodig is en dat de landbouw hierin een belangrijke rol kan vervullen. Ook wordt aangegeven dat hierbij kansen liggen om de uitstoot van broeikasgassen te doen verminderen. LTO Noord heeft zich gecommitteerd aan het klimaatakkoord landbouw. Wat hierin is afgesproken, wordt getracht uit te voeren. LTO Noord zit niet echt te wachten op extra lokale maatregelen waarbij iets vergelijkbaars wordt nagestreefd. Verderop wordt in deze paragraaf gesproken over een klimaatbestendig ingerichte openbare ruimte. Graag wil LTO Noord weten wat de gemeente hiermee bedoelt en wat dit voor gevolgen kan hebben voor de landbouwsector.</p>	<p>Daar waar de gemeente een rol heeft in het klimaatbestendig maken van de omgeving, pakt zij die rol. Als hier in dat licht bijvoorbeeld de klimaatbestendige openbare ruimte wordt genoemd, dan heeft dat bijvoorbeeld betrekking op ruimte voor water in de bebouwde kom. In het landelijk gebied ligt daar met name een rol voor het waterschap. Als wij vergunningen moeten verlenen voor agrarische bedrijven waarbij de uitstoot van broeikasgassen aan de orde is, dan zullen we de ons toegedichte rol vervullen. Als daar extra lokale regelgeving bij hoort, dan nemen wij die op in ons Omgevingsplan en toetsen we de vergunningaanvraag daaraan.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>
<p><u>Verdienmodel landbouw</u> In de verschillende paragrafen in hoofdstuk 5 worden indicatieve streefwaarden genoemd, die gekoppeld zijn aan diverse kwaliteitsaspecten. LTO Noord wil graag inzicht hebben in de verschillende gradaties hiervan en wat dit getalsmatig mag betekenen. Typering zoals "minder geur dan basis" is nogal ruim interpreteerbaar, maar kan grote gevolgen hebben voor verschillende sectoren waaronder de landbouw. In paragraaf 5.2 wordt verwoord dat de gemeente zich kan vinden in de nieuwe visie van de Rijksoverheid aangaande landbouw, natuur en voedselkwaliteit. Dit betekent concreet een ander</p>	<p>Met de indicatieve streefwaarden geven we richting aan een nadere invulling in waarden in het nog te ontwikkelen Omgevingsplan. In die ontwikkeling worden de waarden bepaald en in dat plan worden ze concreet opgenomen. Daarnaast is er op dit moment veel discussie rond stikstof. De komende tijd verwachten we meer duidelijkheid vanuit het rijk en de provincie hieromtrent. Het concretiseren van de nieuwe visie in concreet beleid en praktische uitwerking vraagt tijd. Een dergelijke omslag is niet van het ene op het andere moment een feit. Natuurlijk bent u welkom voor een gesprek, maar het ontwikkelen en praktisch</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

<p>verdienmodel dan bij reguliere landbouw. Landelijke gezien komt dit nog lang niet goed uit de verf. Sterker nog, vele initiatieven zijn kortstondig en een groot aantal zijn (helaas) inmiddels gesneuveld. Graag komt LTO Noord met de gemeente Westerwolde in gesprek om een passend verdienmodel voor Westerwolde te ontwikkelen die toekomstbestendig is en waarbij niet alleen naar de boer wordt gekeken.</p>	<p>uitwerken van een nieuw verdienmodel ligt primair bij de keten. Wellicht dat de praktijkonderzoeken in het proces rond de Regiodeal Natuurinclusieve landbouw in Westerwolde bouwstenen voor dit nieuw te ontwikkelen verdienmodel.</p>	
<p><u>Natuurinclusieve landbouw</u> In onderhavige paragraaf wordt ook gesproken over de inzet van natuurinclusieve landbouw als buffer tussen natuur en gangbare landbouw. Hoe groot is een dergelijke buffer in de praktijk en wat betekent dat concreet voor agrarische bedrijven die momenteel gevestigd zijn in een dergelijk gebied? In paragraaf 5.3 wordt benoemd dat intensivering van de landbouw gekoppeld moet worden aan circulair worden en verbetering van de gezondheidsaspecten (geur, fijnstof en gebruik van gewasbeschermingsmiddelen). LTO Noord is zeer benieuwd naar de invulling hiervan. LTO Noord is voorstander van bijvoorbeeld goed omgaan met meststoffen en verbetering bouwplan, maar ziet het circulair worden van de landbouw niet direct als oplossing voor reductie van geur, fijnstof en gewasbeschermingsmiddelen. De pootaardappelsector is gebonden aan strenge kwaliteitseisen. Deze zijn tot op heden alleen haalbaar indien wordt ingezet op een efficiënte teelt met gebruik van specifieke gewasbeschermingsmiddelen. Dat de gemeente Westerwolde vooruitlopend op verdere concretisering van het beleid intensieve teelten zoveel mogelijk wil ontmoedigen, baart LTO Noord ernstige zorgen. Binnen de Regiodeals wordt getracht samen met verschillende actoren dit verder op te pakken. Dat de gemeente dit op eigen initiatief gaat invullen, is niet de koninklijke route die</p>	<p>Natuurinclusieve landbouw is op dit moment in ontwikkeling. Het vraagt in de komende tijd nadere invulling hoe dat vorm te geven, waar dat past en bijvoorbeeld hoe breed een dergelijke buffer moet zijn.</p> <p>Reductie van geur, fijnstof en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen zijn gekoppeld aan het verbeteren van de impact van de landbouw op de gezondheid. Het is niet direct gekoppeld aan het circulair worden. Dit is eerder indirect het geval.</p> <p>Het is goed dat u de regiodeals noemt. Als in de Omgevingsvisie over natuurinclusieve landbouw wordt gesproken, willen we aansluiten bij de ontwikkelingen die zich in de pilots van de Regiodeals voordoen. Wij gaan als</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

<p>moet worden gevolgd. Daar komt bij, dat tot op heden te weinig bekend is om dit rücksichtslos in samenhang met het ontwikkelen van een robuuste teeltvorm te doen veranderen.</p> <p>Het landschap, waar landbouw een belangrijk onderdeel van is, en cultuurhistorie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden met de eigenschappen van bodem- en watersysteem. Op welke manier wil de gemeente Westerwolde sturing geven aan het veranderende landgebruik? Dit is namelijk wel medebepalend voor de toekomstbestendigheid van de landbouw in het gebied.</p>	<p>gemeente niet zelfstandig wat nieuws ontwikkelen.</p> <p>De sturing op het watersysteem ligt primair bij het waterschap. De gemeente is daarin volgend.</p>	
<p><u>Zonneparken</u></p> <p>In dezelfde paragraaf wordt ook genoemd dat locaties voor zonneparken worden gezocht in landbouwgebieden en dat dit grondgebruik vaak wringt met het landschap. LTO Noord vindt dat zonneparken sowieso wringen met de voedselproductie op landbouwgronden en pleit er sterk voor om zonnepanelen alleen op gebouwen toe te passen (toepassing zonneladder optima forma).</p> <p>Indien de beleidsmatige keuze wordt gemaakt om zonnepanelen op landbouwgrond te plaatsen, dan vraagt LTO Noord zich af waarom dit dan niet kan in natuurgebieden? Inmiddels is uit diverse onderzoeken naar voren gekomen dat de biodiversiteit toeneemt bij plaatsing van zonnepanelen in het buitengebied. Dus dan is er geen noodzaak om bij voorbaat natuurgebieden uit te sluiten voor zonnepanelen. Sterker nog, in de Regionale Energie Strategie van Drenthe wordt hiervoor gepleit. Dus waarom kan het dan niet in de gemeente Westerwolde?</p>	<p>Alle bewoners en bedrijven van Westerwolde gebruiken energie. Doelstelling van de gemeente is om in 2035 energieneutraal te zijn en de eigen energiebehoefte zelf op te wekken. De keuze is gemaakt dit te doen met zonneparken en kleine windmolens. Bij het bepalen van de benodigde aantallen en oppervlakken is als vertrekpunt genomen dat daar waar het kan de daken van huizen al zijn belegd met zonnepanelen om zo in de eigen energiebehoefte te voorzien. Ondanks dat dit al veel oplevert is aanvullend zonnepaneel nodig in de gemeente. Hiervoor worden zonneparken aangelegd.</p> <p>In de beleidsnotitie zonneparken en kleine windmolens zijn op basis van landschapskenmerken gebieden aangegeven waarbij voorkeur zonneparken worden gerealiseerd. Het zijn vervolgens particulieren/ondernemers die er zelf voor kiezen om hun land voor deze gebruiksvorm beschikbaar te stellen.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>
<p><u>Overleg</u></p> <p>Na het lezen van de concept omgevingsvisie bekruipt LTO Noord het gevoel dat de landbouwsector het de komende jaren niet</p>	<p>Wij zullen de landelijke ontwikkelingen volgen. Dat kan effecten op de landbouw. Primaat ligt daarbij wel bij de hogere overheden.</p>	<p>Visie niet nader aanpassen.</p>

<p>makkelijker zal krijgen in de gemeente Westerwolde. Onder de noemer van circulariteit, natuurinclusief (landelijk weet de sector nog niet eens waar men aan toe is inzake dit beleidsbegrip), “minder geur dan de basisnorm”, “schonere lucht dan de basisnorm”, verbetering gezondheidsaspecten (o.a. vermindering gebruik gewasbeschermingsmiddelen), gangbare landbouw weghalen uit de bufferzone rondom natuur, etc. wil de gemeente stevig aan de weg timmeren. Graag wil LTO Noord met de gemeente in gesprek om deze onderwerpen nader te bespreken en te bepalen wat dit nu concreet betekent voor de sector.</p>	<p>Bij de ontwikkeling van het Omgevingsplan zal u worden gevraagd deel te nemen. De vorm waarin en wanneer dit plaats gaat vinden is nog onduidelijk.</p>	
---	--	--